

ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ Ή ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ; ΤΟ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ

άρθρο του Αργύρη Μάντη

Ο Απολλώνιος ο Τυανεύς που ως μορφή τη διέσωσε ο Φιλόστρατος και την αναδημιούργησε ποιητικά ο Κωνσταντίνος Π. Καβάφης, παραμένει στις μέρες μας διαχρονικά επίκαιρη. Σε μια εποχή όπου ο πλούτος και η επίδειξη συχνά ταυτίζονται με την επιτυχία, η ιστορία του νεόπλουτου νέου στη Ρόδο μοιάζει πιο σύγχρονη από ποτέ.

Από τη Ρόδο του 1ου αιώνα... στη σύγχρονη κοινωνία. Στο έργο του Φιλοστράτου, ο Απολλώνιος συναντά έναν νέο που χτίζει πολυτελή οικία στη Ρόδο, δαπανώντας αμύθητα ποσά για υλικά στολίδια, αλλά ούτε μία δραχμή για την πνευματική του καλλιέργεια. Ο διάλογος είναι αποκαλυπτικός. Όταν ο νέος ομολογεί ότι δεν επένδυσε τίποτα στη μόρφωσή του, ο φιλόσοφος τον οδηγεί, με απλές αλλά καίριες ερωτήσεις, στην αμηχανία.

Και τότε διατυπώνει την περίφημη φράση: «Δεν απέκτησες εσύ το σπίτι· το σπίτι έγινε ιδιοκτήτης σου». Μια φράση που συνοψίζει την ουσία της ανθρώπινης αλλοτρίωσης: όταν τα υλικά αγαθά από μέσο γίνονται σκοπός, ο άνθρωπος χάνει την ελευθερία και την αυτοκυριαρχία του.

Η ποιητική μεταγραφή του Καβάφη. Το 1925, ο Καβάφης εμπνεύστηκε από αυτή τη διδακτική ιστορία και έγραψε το ποίημα «ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ Ο ΤΥΑΝΕΥΣ ΕΝ ΡΟΔΩ». Στους λιπούς αλλά πυκνούς στίχους του, προβάλλεται η ίδια ηθική αντίθεση: το «χρυσελεφάντινο άγαλμα» σε μικρό ιερό απέναντι στο «κεραμεούν τε και φαύλον» άγαλμα σε μεγάλο.

Η αντιπαράθεση δεν είναι αισθητική· είναι βαθιά ηθική. Το πολύτιμο άγαλμα συμβολίζει την καλλιεργημένη ψυχή, ενώ το πήλινο και ευτελές αποτυπώνει τον άνθρωπο χωρίς παιδεία, χωρίς εσωτερική ποιότητα.

Ο Καβάφης δεν περιορίζεται σε μια απλή αφήγηση. Με τη λέξη «φαύλον» υπογραμμίζει την πνευματική ευτέλεια που μπορεί να κρύβεται πίσω από το μεγαλείο της εξωτερικής εικόνας. Και επισημαίνει πως ορισμένοι εξαπατώνται «αγυρτικώς» από το επιφανειακό μέγεθος και την εντύπωση.

Παιδεία ή επίδειξη;

Η διδαχή είναι σαφής:

Ο άνθρωπος δεν ορίζεται από το τι κατέχει, αλλά από το τι είναι.

Η παιδεία όχι μόνο ως γνώση, αλλά ως ηθική συγκρότηση αποτελεί τον αληθινό «φύλακα» της παρουσίας και της ζωής μας. Χωρίς αυτήν, ακόμη και ο πλούτος γίνεται επικίνδυνος, διότι δεν υπάρχει κρίση για τη σωστή του χρήση.

Ο νεόπλουτος της Ρόδου μας θυμίζει σύγχρονες κοινωνικές συμπεριφορές όπως υπερκαταναλωτισμό, επιδεικτική πολυτέλεια, εμμονή με την εικόνα. Όμως το ερώτημα του Απολλώνιου παραμένει αμείλικτο: «Οι άνθρωποι γίνονται πιο αξιοζήλευτοι για την προσωπικότητά τους ή για τα υπάρχοντά τους;»

Ένα μήνυμα για το σήμερα: σε μια εποχή κοινωνικών δικτύων και ψηφιακής προβολής, η ιστορία αυτή αποκτά νέα διάσταση. Πόσο επενδύουμε στην εσωτερική μας καλλιέργεια; Πόσο φροντίζουμε την ηθική μας συγκρότηση; Μήπως κι εμείς κινδυνεύουμε να γίνουμε «ιδιοκτησία» όσων αποκτούμε;

Ο Απολλώνιος και ο Καβάφης μας υπενθυμίζουν ότι η αληθινή αξία δεν μετριέται σε τάλαντα, τετραγωνικά ή εντυπώσεις άλλα σε ήθος, σκέψη και πνευματικό βάθος. Γιατί στο τέλος, το ερώτημα δεν είναι τι σπίτι χτίζουμε αλλά τι ψυχή κατοικεί μέσα μας.